

A KATHOLIKUS EGYHÁZKÖZSÉGEK.¹

II. Miután a katolikus egyház isteni és kánonjogi szervezetét nagy vonásokban ismertettük s kimutattuk, hogy az egyház Magyarországon Szent István óta a maga kánonjogi szervei által nemcsak szabadon kormányozhatja magát, hanem az egyházi kormányzat az állami jogsegélyre is igényt tarthat: megvizsgáljuk a kérdést, amelyet az utóbbi időben a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban is tárgyaltak, vajjon az egyházközségek valóban a kánonjog alapján fejlődött szervek-e s az egyház és állam viszonyában az államhatalom előtt úgy jelentkeznek-e mint új közjogi és egyházjoghatósági szervek, s ha igen, milyen hatáskör illeti meg őket?

Egészen természetesnek tartom, hogy ez a kérdés fölmerült. Szent István törvénye s utána a magyar törvényhozás, a közigazgatási és bírói joggyakorlat, valamint a főkegyúri intézkedések a püspököket nevezik meg, mint a katolikus egyház jogos képviselőit és kormányzóit Magyarországon. Az egyes községek egyházait a közhatóságok előtt minden ügyben a püspök, vagy annak meghatalmazottja képviseli. A plébánia, a templom, az iskola, az egyházi intézmények, a lelkészi s egyéb kisebb egyházi javadalmak, alapítványok külön jogi személyek, amelyeknek képviselője a püspök. Csak a javadalmak szorosán vett kezelési és jövedelemélvezeti jogügyleteinél szerepelhet a javadalmas mint képviselő, de sohasem az egyházközség. Micsoda tehát alapjában az egyházközség? Maga a szó is eléggé újhangzású. A katolikus egyház községi szervezetének megnevezésénél a magyar fül a plébánia szóhoz van hozzászokva. Azonos-e az egyházközség fogalma a plébánia fogalmával? S ha nem, akkor az egyházközség talán nem is közjogi alany, hanem katolikus magánegyesülés, amelyhez a hívek szabadon csatlakoznak vagy non? E kérdések megválaszolásánál először is kiemeljük, hogy a magyar jogi álláspont a püspöki joghatóságról a kánonjog helyes ismeretén épül föl s bizonyítja a magyar katolikus egyházjog egészséges szellemét. A protestáns és más nem katolikus egyházak demokratikus alkotmánya némileg megzavarta ugyan a magyar közvélemény fogalmát a katolikus egyház alkotmányáról, de nem ejtette tévedésbe a magyar törvényhozást, a közigazgatást és a bíróságot, amely mai napig kitartott az ősi magyar törvény mellett, hogy az egyházat a püspökök kormányozzák a kánonjog szabályai szerint. A kánonjog pedig nem ismeri a népfőnség elvét, a hívd: egyetemének vagy bizonyos testületének joghatóságát, amely választott képviselők útján gyakorolható. Csak az erdélyi fejedelemség területén szakadt meg az ortodox magyar katolikus egyházjogi fölfogás. Itt az uralkodó protestantizmus a maga egyházjogi gondolkodását a törvényhozásban is érvényesítette. Az 1554., 1559., 1572., 1573. évi erdélyi törvénycikkek szellemében s az Approbata Constitutio (I. R., 1. tit. 3. art.) alapján a négy bevett vallás a maga önkormányzatát egyformán a világiak és papok generális gyűlései útján gyakorolja. Bár a papok az egyházi rendet illető

* A cikk első részét lásd a 2. számban a 129. lapon.

kérdésekben külön gyűléseket tarthattak, azok határozatai is csak a vegyes generális gyűlések által voltak érvényesíthetők.

Az erdélyi katolikus egyházmegye a XVII., XVIII. században és a XIX. század első felében ritkán ugyan, de megtartotta az önkormányzati generális gyűléseket. A generális gyűlés tagjai a papság képviselőin kívül a katolikus rendek voltak, azért az önkormányzati szervezetet katolikus Státusnak hívták. 1849—1867-ig az önkormányzat szünetelt, ő Felső I. Ferenc József, báró Eötvös József terjedelmes javaslatára, amelyhez az erdélyi Státus 1866. január 10-én tartott gyűlésének jegyzőkönyve s felségfolyamodványa volt csatolva, 1867. július 26-án visszaállította az erdélyi autonómiát s felhatalmazta Fogarassy Mihály erdélyi püspököt a szervező gyűlés összehívására. Az új szervezet a patronusokon, a papi és világi méltóságokon kívül már a papság és a hívek választott képviselőit is fölvette s az egyházmegyei képviseleten kívül már az espereskerületi és egyházközségi szervezetet is ismeri. Erdély példája Magyarország egyéb részein is felébresztette a katolikus autonómia vágyát s az erdélyi szervezet lett a minta. Bár a Státus szervező gyűlésén igen heves viták folytak a püspök és a világi tagok, sőt egyes papi képviselők között az autonómia helyes fogalma, a püspök joghatósága és a választott szervezet hatásköre felől: Magyarországon a katolikusok nem okultak s beleestek az erdélyi Státus születési hibájába, abba a nem katolikus mentalitásba, hogy a püspök nem felettes hatósága és jogforrása az autonóm szervezetnek, hanem a szervezetnek csak elnöke s így a többi tagokkal együtt a katolikus hívek képviselője. A szorosan vett lelki téren elismerték ugyan a püspöki joghatóságot, de az egész egyházkormányzati téren nem.

Az 1870/71. évi katolikus autonómiai szervező kongresszus alkotmányozó konventnek képzelte magát. Radikalizmusán a józanabb elemek ugyan sokat enyhítettek, mégis olyan szervezeti szabályzatot készített az országos, egyházmegyei, espereskerületi és egyházközségi képviselet számára, amely a kánonjoggal s a kánonjog alapján kifejlődött magyar egyházzal ellenkezett. A magyar katolikus hierarchia, hogy a következményekért a felelősséget magáról elhárítsa s a katolikus politikusok támogatását a korszemlemben rejlő és fenyegető egyházpolitikai harcokban el ne veszítse, nem ellenezte a szervezetet s remélte, hogy amint az erdélyi püspöknek sikerült a Státusban a nagyobb bajokat elhárítani, neki is sikerülni fog a hibás szervezetben a püspöki joghatóságot érvényesítenie. De a szervezet a magyar kormány s a király ellenzésén megbukott s nem is került az Apostoli Szentszék ítélete alá. Pauler Tivadar vallás- és közoktatásügyi miniszter nemcsak hatásköri, hanem egyenesen szervezeti kifogásokat tett 1871-ben ő Felsőéhez intézett memorandumában. Kifejtette azt a nézetét, hogy egyelőre csak az egyházközségi szervezetet kellene életbeléptetni, ami törvényhozási intézkedés nélkül is megtörténhetik. Mivel a püspök az egyházközségi szervezetnek nem tagja, hanem fölöttes hatósága, a kánonjogi sérelem is elkerülhető. Viszont az autonómia célja így is elérhető, mert a világiak eléggé bekapcsolódnak a katolikus egyház életébe s érdeklődésük fölkeltetik. Az egyházközségek ő Felsőége főkegyúri jogosítványait sem veszélyeztetik.

Gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter az autonómiai mozgalom újból fölélénkülése idején 1890. december 11-én értekezletre hívta a püspöki kar, a katolikus főrendek és képviselők kiválóbb tagjait s előttük igyekezett az országos és egyházmegyei autonómia kilátástalanságát bizonyítani s ajánlotta egyelőre kizárólag az egyházközségi autonóm szervezetnek megalkotását, ami a püspöki kar által kiadott katolikus iskolaszéki szervezeti szabályok és az 1870/71. évi kongresszus által szer-

kesztett egyházközségi szabályok egybevetéséből igen alkalmasan megtörténhetik. Az értekezlet nem fogadta el Csáky miniszter javaslatát s kívánta a szervező kongresszus újból összehívását. A kongresszus összeült, átdolgozta és sok pontban előnyösen megjavította az 1870/71. évi kongresszus munkálatait, de az 1870/71. évi ideológiából nem tudott egészen szabadulni s a püspöki joghatóságot nem domborította ki eléggé világosan. Tökéletesebb az 1918. évi szervező gyűlés munkálata, amely a püspöki karnak a korábbi szervezeti szabályzattal szemben tett észrevételeit nagyrészt figyelembe vette. De az 1918. évi szervezeti szabályzat sem lépett életbe, még az egyházközségi viszonylatban sem. Tisztán az egyházközségi szabályzatot a szervező kongresszusok fogalmazásában nem is lehetett használni, miután az országos és egyházmegyei szervezet, amelyekkel az szervesen összefügg, életbe non lépett. Beteljesedett tehát Csáky miniszter jóslata, hogy az autonómiai kongresszus hiábavaló munkát fog végezni. Kénytelenek voltak az egyes püspökök a saját egyházmegyéjükben az egyházközségek szervezkedését megindítani, vagy erőlyesen folytatni, ha nem akarták, hogy az autonómiai mozgalom egészen holtpontra jusson. Kívánatos volt bizonyos országos egyöntetűség, viszont azonban érvényesülnie kellett az egyes püspökök szabadságának és figyelembe kellett venni az egyes plébániák különleges viszonyait. Így hasznos szolgálatot tettek a már kidolgozott minták, amelyeken csekélyebb módosításokat könnyen lehetett végrehajtani. A győri püspök még 1906-ban kiadott egy egyházközségi szabályzatmintát. Egyet a magyar püspöki kar készíttetett, amelyet Haller István kultuszminiszter 1920-ban láttaozott. Legtökéletesebb a budapesti egyházközségek szervezete, amely az X919-Í ideiglenes fogalmazás után 1920-ban elsőrangú jogászok közreműködésével és az egyházmegyei hatóság felügyelete és irányítása mellett átjavíttatott. Ezekből a szabályokból világosan lehet kiolvasni, hogy az egyházközség a kánonjog alapján a püspöki joghatóság intézkedése folytán létesült szervezet s nem a hívek szabad egyesülete. Az alapszabályokat a hívek az alakuló gyűlésen megvitatják ugyan, de azokat a püspök emeli jogérvényre, amikor jóváhagyásával ellátja, s ugyanakkor kötelezővé teszi az összes hívőkre, akik az egyházközség területén laknak. A hívek viszonya az egyházközséghez ugyanaz, mint az illetékes plébániához tartozásuk. Maga az a tény, hogy valaki katolikus vallású, az illetőt a lakóhelye után illetékes plébánia és hasonlóképen az egyházközség tagjává is teszi. A plébánia és az egyházközség területe rendszerint egybe is esik \$ így a hívek rendszeren ugyanegy plébániának és egyházközségnek tagjai. Azonban a plébánia és az egyházközség fogalma nem azonos. A plébánia az egyházmegyének kisebb területi egysége, amelynek lelkipásztori gondozására állandó jellegű lelkésze, plébános van. Az egyházközség pedig az egyházmegye bizonyos területén lakó híveknek összesége az egyházmegyei hatóság által előírt vagy jóváhagyott szervezettel, amely szervezet útján a püspök a hívek támogatását bizonyos ügyekben igénybe veszi. Mivel a két fogalom nem egészen azonos, azért kivételes esetekben a plébánia és az egyházközség területe nem esik össze. Vannak plébániák, amelyek területén több egyházközség működik, sőt elképzelhető az az eset, hogy több plébánia egy egyházközségi szervezetben egyesül.

Kánonjogi nyelven az egyházközségi szervezeti szabályzat nem más, mint egy püspöki státútum. Az egyházközség pedig analógiája a püspöki státútum szerint megalakult és működő consilium fabricae ecclesiae-nek, amelyről az egyházi törvénykönyv 1183., 1184. és 1521. kánonjai szólnak. Az általános kánonjog szerint az egyháztanács kizárólag vagyionkezeléssel foglalkozik. Tagjait a püspök nevezi ki, ha valamely helyi státútum másként nem rendelkezik. Tehát a kánon elismeri, hogy az egyháztanácsnak a helyi

viszonyok, a jogszokás és a püspök elhatározása szerint lehetnek az általános jogon túlmenő, vagy azt kiegészítő szabályrendeletei. Lényegileg azonban nem lehet más, mint a püspök által megszervezett, az ő fennhatósága s egy lelkész vezetése alatt működő szerv, amely nem a hívektől nyert mandátum alapján, hanem a püspöki joghatóság akaratából áll fenn s annak nevében működik. A tanácsstagoknak még delegált egyházbizottságuk sincs, csak a lelkész-elnöknek van bizonyos delegált hatalma. Amiből az következik, hogy az egyházközség egyetemének, vagy bármely képviselőtársulatának elhatározásai nem külön egyházbizottsági tények. Azon a területen, amelyen az elnöklő plébánosnak vagy lelkésznek van joga az ő delegált hatalma alapján intézkedni, az egyházközség határozatai a lelkész hozzájárulása folytán annyi jogérvénnyel bírnak, amennyi a lelkészi intézkedéseket megilleti. Mivel pedig a lelkész delegált joghatósága igen szűkkörű, az egyházközség határozatai rendszerint csak a püspök hozzájárulásával, illetve jóváhagyásával nyernek egyházbizottsági joghatóságot. Azért az egyházközségi szervezeti szabályoknak azt a lényeges pontot kell tartalmazniuk, hogy az egyházközségi választásokról, az egyházközségi képviselőtestület és a szűkebb egyháztanács gyűléseiről a jegyzőkönyveket jóváhagyás végett föl kell terjeszteni az egyházmegyei hatóságnak. Ha a püspök, vagy általános helynöke a jegyzőkönyvet jóváhagyja, akkor az egyházközség elhatározásai püspöki joghatósági határozatokká lesznek.

Az állami közigazgatási hatóságok és bíróságok előtt a katolikus egyházközségek tehát nem mint új egyházbizottsági szervek jelentkeznek s így az állami hatóságoknak a gyakorlatban semmiféle nehézséget nem okozhatnak. Bennük a lelkészi és a püspöki hatáskör nyilvánul meg. A lelkész, illetve a püspök hozzájárulása nélkül az egyházközség határozata jogilag semmis. Az egyházmegyei jóváhagyással ellátott egyházközségi határozatok ugyanolyan elbírálás alá esnek, mint a püspöki intézkedések, mert jogilag püspöki aktusok. Bár az egyházközségeknek s azok szűkebb képviselőtársulatának önmaguktól joghatóságuk nincs, mint a püspök által létesített rendes egyházkormányzati segédszervek, a magyar katolikus egyház közjogi jellegében osztoznak s így nem tekinthetők magánjogi egyesüléseknek.

Mivel a magyar állam az illetékes püspököknek az egyházi jogterületen hozott határozatait jogérvényeseknek tekinti, az egyházközségeknek a püspök által jóváhagyott határozatai ellen akármily állami hatósághoz fellebbezésnek helye nincs. Azonban az államnak az egyházközségi ügyek bármily stádiumában joga van felügyeleti jogát gyakorolnia. Ezt a jogot a magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter gyakorolja. A felügyelet kiterjed a szervezeti és hatásköri szabályzatra, a szabályzat betartására, az állami törvények, rendeletek és az állami érdekek, valamint a magánjogok védelmére. Tehát azon a címen, hogy a kormányhatóság a szabályzatot nem láttamozta, hogy az egyházközségi szervek a szabályzat, a törvény, rendelet, az állami érdek vagy egyesek magánjogi érdekei ellen vétettek s a püspök az egyházközségi határozatot mégis jóváhagyta: a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez főlülvizsgálati kérelmet lehet beadni.

III. Az előző pontban láttuk, hogy az egyházközségeknek tulajdonképpen joghatóságuk nincs, hanem a püspök által jóváhagyott, az egyházközségi szabályzatban felsorolt ügyekben is egyszerűen közreműködnek a plébánossal vagy kirendelt lelkésszel, vagy a püspök számára előkészítenek és hozzá fölterjesztenek bizonyos határozati javaslatokat, mégis külön kell foglalkoznunk az egyházközségek egyházi adót kivető jogával, valamint az egyházközségnek jogviszonyával a különböző természetű egyházi vagyonhoz.

Úgy látszik, hogy az egyházközségi adóztatáshoz külön joghatóság nem

is szükséges, mert az végeredményben az önkéntes följánlason alapul. A katolikus hívőknek egyenkint és egyetemlegesen minden különös fölhatalmazás nélkül joguk van bizonyos egyházi célokra anyagi áldozatot hozni. Az önkéntességen nem változtat az a tény, hogy az áldozat mérvét és arányát nem az egyes hívő, hanem a hívek képvisellete állapítja meg. Hiszen a képviselertet a hívek választják, még pedig azzal a tudattal, hogy ez a képviselert az adót megállapítja és bizonyos elvek szerint az egyes hívek közt fölosztja. Tehát a képviselertnek a hívektől származó fölhatalmazása van az adókiadásra, az egyháznak való följánlására. Miután az egyház hivatalos képviselője — a püspök — a feljánlást elfogadta, kétoldalú szerződés áll fenn a hívek és a püspök között s ez a magánjogi szerződés végrehajtható. Tehát az önként följánlott adó befizetése kötelezővé válik.

Az egyházközségi adózást a magánjogi önadóztatással megmagyarázni nem lehet. Ellentmond a magyarázatnak a kánonjog és a magyar állami jog.

A katolikus egyház tökéletes társaság, amelynek saját céljai elérésére minden szükséges joga megvan. Mivel az egyháznak anyagi eszközökre is szüksége van: azoknak megszerzéséhez joga van nemcsak magánjogi úton, mint minden fizikai és jogi személynek, hanem közjogi úton, vagyis az egyházi hatalom igénybevételével is. Az 1496. kánon így szól: „Az egyháznak az államhatalomtól függetlenül joga van a hívektől megkövetelni, ami az istentisztelethez, a papok és egyéb szolgálói tisztességes eltartásához \$ más sajátos céljaira szükséges/¹ Adományokat szedett és szed a hívektől természetben vagy pénzben az idők és helyek különböző viszonyai szerint s különféle címeken (dedmae, primitiae, oblationes, collectae, exactiones, tributa, taxae). A szorosán vett gyűjtéseknél (collectae) és áldozati adományoknál (oblationes) az egyház csak általában hangsúlyozza az egyházi szükségletekre való adományozás kötelességét, de az adomány nagyságát nem határozza meg s nem őrzi ellen, vájjon az egyesek eleget tesznek-e kötelességüknek. Egyes országokban azonban, mint például Magyarországon, az oblatiók kötelező, nagyságban és a hívek teljesítőképessége szerint alanyban is meghatározott járandóságokká, sőt helyenkint dologi teherré is váltak (párbér). A tized és a primiciák általában elavultak. Ahol azonban még fennállanak, az egyházzal azokat, mint dicséretes szokást érvényben hagyja s a helyi előírások szerint szabályozza (c. 1502.).

Az exactio az illetékes egyházi felsőbbtség által kötelezően kivetett egyházi adót jelenti. Az általános kánonjog a püspököt felhatalmazza, hogy szükség esetén a szeminárium, vagy az egyházmegye javára az egyházi javadalmakra, a plébániákra, templomokra, egyházi társulatokra és intézményekre adót lövessen (c. 1355., 1505.). Úgy a pápa, mint a püspök az Apostoli Szentszék, illetve a püspökség javára (cathedraticum) bizonyos járandóságokat, kinevezések, fölmentvények és egyházi szolgálatok után pedig díjakat (taxa, stola, stipendium) állapíthat meg (c. 1482., 1504., 1507.).

A lelkészi állással mindig összefügg bizonyos jövedelemhez való jog. Ha a lelkészi javadalomnak a lelkész tisztességes eltartásához nincs elegendő jövedelme; a hívek adományait jogosult igénybe venni (c. 1410.). A templom, az iskola s egyéb plébániái vagy egyházmegyei intézmények szükség esetén szintén a hívek adományaiból tartanak fenn.

Az egyházközségi adóról az általános kánonjog kifejezetten nem beszél. Azonban a püspök jogává teszi, hogy a plébániákra, a templomokra, a lelkészi javadalomra és egyházi intézményekre adót vessen ki. Ebben a hatalomban bennfoglaltatik az arról való intézkedés jogosultsága is, hogy a plébániák, a templom, a lelkészi javadalom s az intézmények viszont a hívektől miként szerezzék be a szükséges anyagi eszközöket. Ezen joguknál fogva rendezték a püspökök és az ő megbízottai a visitatio canonica alkal-

mával a híveknek adományait a lelkész, a templomi alkalmazottak és tanítók számára; megszervezték az iskolaszékeket, amelyekkel az iskolai és egyéb egyházi szükségletekre adó kivetését és begyűjtését végeztették, majd ugyanezt a feladatot rábízták az egyházközségi szervezetre.

Úgy a *visitatio canonica* alkalmával, mint később az iskolaszék, vagy egyházközségi képviselő útján való adókivetésnél a püspökök meghallgatták, illetve meghallgatják a hívek képviselőit az adó mérve és aránya ügyében, de azután maguk határoztak s a saját határozatukkal az adókivetésnek egyházi joghatályt adtak. A hívek meghallgatása a szeretet egyházának szellemében s célszerűségi okokból történik, de nem jogi előfeltétele az adó kivetésének. Az adóztatás a püspök egyházi joghatósági hatalmához tartozik s a hívek, mint a püspök alattvalói, tartoznak az ő adóztatási rendelkezésének engedelmeskedni.

Amint a püspök az iskolaszék, vagy egyházközségi képviselő adókivetését jóváhagyja, az adóztatás püspöki rendeltté válik s az adózás közjogi teherre lesz. S mivel Magyarországon a püspökök kánonjogi hatalmukat szabadon gyakorolhatják, a magyar jog a püspökök adóztatási jogát is Szent István óta elismerte. Téves az az állítás, mintha Magyarországon a hívek megadóztatása önadóztatáson, önkéntesen vállalt kötelezettségen alapulna. Erre az elméletre az a tény szolgáltatott alkalmat, hogy az egyház az anyagi terhek kirovása előtt a híveket, illetve azok képviselőit előzetesen meghallgatja, a kivetésnél és behajtásnál a hívek képviselőinek segítségét igénybeveszi. Pedig az ettől a rendes módtól eltérő kivételes eljárás lehetősége maga is megcáfolja az önadóztatás teóriáját. Ha az egyházközségi képviselő, vagy az iskolaszék a szervezeti szabályzatban körülírt adóztatási kötelezettségét nem teljesíti, a püspök jogosult a hívek képviselőitől eltekintve is, a saját hatáskörében intézkedni, például a plébános mellé gondnokot kinevezni s ezzel a gondnokszággal az adót kivettetni és behajtani (VKM. 103.802/1906.). A plébános és a gondnok ilyenkor nem mint a hívek képviselői, hanem mint a püspök meghatalmazottjai vetik ki az adót. Egyébként is az iskolaszék és az egyházközségi képviselő vagy egyháztanács választott tagjai sem tekinthetők kizárólag a hívek képviselőinek, mert a választottakat a püspök vagy elfogadja, vagy nem s ha elfogadja, a választás jóváhagyása által azokat a maga illetékessége jogterületén bizonyos munkakörrel megbízza. Tehát az egyházközségi adó kivetése és behajtása a püspök nevében és joghatósága címén történik.

Hazánkban a részleges, tartományi és egyházmegyei zsinatok, amelyeken pedig a hívek képviselői részt nem vesznek, sokszor hoztak határozatokat a tizedekről s egyéb kötelező egyházi precíziókról. A magyar király és az országgyűlés rendeletekkel, illetve törvényekkel a hívek fizetési kötelezettségét megállapították s a magyar közigazgatás a hívek tartozását, mint közjogi terhet behajtotta. A magyar törvényhozás és végrehajtó hatalom nem azért avatkozott bele az egyházi adóztatás ügyébe, mert az egyházi hatalom adóztató jogát el nem ismerte volna, hanem azért, mert az egyháznak segítségét óhajtott nyújtani.

Újabb időtől az 1868. évi XXXVIII. törvény cikk 11. §-a katolikus iskolák fenntartására kifejezetten is elismeri az egyház adóztatási jogát.

„A hitfelekezetek mindazon községekben, hol híveik laknak, saját erejükből tarthatnak fenn és állíthatnak föl nyilvános népoktatási intézeteket; az ily tanintézetek felállítására és fenntartására híveik anyagi hozzájárulását a saját képviselőik által meghatározandó módon és arányban, amint eddig szokásban volt, ezentúl is igénybe vehetik. A törvény nem beszél külön a katolikus egyházról, hanem az összes hazai bevett felekezetekről. Nem ad nekik új jogot, hanem kijelenti, hogy híveik anyagi hozzá-

járulását továbbra is igénybe vehetik. Tehát a meglevő jogállapotot újra kodifikálja és érvényben hagyja. Természetesen csak az iskolaállítással és fenntartással járó anyagi eszközöket említi, mert a törvény a népiskolai közoktatás tárgyában hozott. De nem mondja, hogy a felekezetek egyéb egyházi célokra nem vehetik igénybe híveik hozzájárulását, ami különben is a törvény keretén kívül esnék. Tényleg már a törvény meghozatala előtt a bevett hitfelekezetek iskolai és egyházi célokra egyaránt igénybevételek híveik hozzájárulását, ahol arra szükség volt s ez a joguk ma is megvan. A nem katolikus egyházak ezt az állam részéről az önkormányzati törvényben (1790/1. évi XXVI. és 1868: IX.) nyerték, a katolikus egyház már Szent István törvényében megkapta.

Ami a hívek hozzájárulásának módját és arányát illeti, a törvény úgy intézkedik, hogy a felekezetek azt saját képviselőik által állapítják meg. Korlátozó intézkedést a törvény nem tesz. Az egyházi és felekezeti iskolai adó mérve és aránya ügyében a magyar törvényhozás azóta sem korlátozta a hitfelekezeteket.

Hogy valamely felekezetitek mi a jogos képviselője az adókirovás szempontjából, azt a törvény nem mondja. S amikor a magyar törvényhozás a népiskolai hatóságokról szóló 1876. évi XXVIII. törvénycikket megalkotta s kötelezővé tette a hívek által választott iskolaszéket, ha az iskolafenntartó egyházközségnek szervezett képviselője nincs, akkor nem az egyházi adóztatási jog ügyében kívánt intézkedni, hanem a sok helyen amúgy is már fennálló választott iskolaszékeket általánosította és elsőfokú népiskolai hatóságnak elismerte.

A katolikus iskolaszékek szervezetét és hatáskörét a magyar püspöki kar az 1878-ban kiadott, majd 1911-ben és 1926-ban módosított rendszabályokban szabályozta. Az iskolaszékek az illetékes püspök fennhatósága alatt működnek s adókirovó hatáskörük a püspöki hatalomtól nyeri joghatályát. Püspöki vagy egyházhatósági jóváhagyás nélkül az iskolaszéki adókirovás hatálytalan.

A katolikus iskolai rendszabályokat a vallás-és közoktatásügyi miniszter tudomásul vette. Tehát sem az 1868. évi XXXVIII., sem az 1876. évi XXVIII. törvénycikk nem bizonyít a mellett, hogy Magyarországon az egyházi adóztatás önadóztatáson alapul s másként, mint a hívek választott képviselője által nem is történhetik.

Magyarországon az államjog a kánonjog értelmében az egyházi hatalmat megillető adóztatási jogot ismeri el s az egyházközségi adóztatásnál a jogalapot a püspöki joghatóságban jelöli meg.

Egyébként a magyar közigazgatás és bürokrácia a püspöki szervezeti szabályok szerint megalakult iskolaszéket nemcsak iskolai, hanem egyéb egyházközségi ügyekben is a püspök által megbízott helyi egyházi képviselőnek tekinti s a szervezetet egyházközségek képviselőtestületével vagy egyháztanácsával egyformán itéli meg.

A katolikus egyházközségi szervezetek budget-jogának megvilágítása után még azt a kérdést tárgyaljuk, vajjon az egyházközség, vagyis a községi híveknek szervezett egyeteme tulajdonosa-e s jogos képviselője útján képviselője és kezelője-e a helyi egyházi vagyonnak.

Az egyházi törvény értelmében az egyházi vagyon tulajdonosai azok az egyházi jogiszemélyek, amelyek azt legitim módon megszerezték (c. 1499. §. 2.). Jogiszemély minden egyházi javadalom. A javadalmi birtok tulajdonosa maga a javadalom, kezelője és hasznélvezője a javadalmas (c. 1472., 1476.). Éppen ilyen jogiszemélyek a templom, nyilvános kápolnák és az alapítványok. Egyéb egyházi intézetek (kórházak, árvaházak, iskolák stb.) nem ugyan az általános törvény, hanem az egyházi hatalom intézkedése

folytán lesznek jogiszemélyek. Tehát ezek is tulajdonosai saját vagyonuknak. A templom és kápolna vagyonának kezelője a lelkész (rector ecclesiae c. 1182., 1302.). Segédei a lelkésznek a püspök intézkedése szerint az egyháztanácsosok, templomatyák, szindikusok, vagy az egyházközségi szervezeti szabályok szerint illetékes szerv (consilium fabricae ecclesiae c. 1183., 1184.). Az alapítványok kezelésénél és képviseleténél az alapító oklevél rendelkezése az irányadó. Ha ily rendelkezés nincs, a püspök rendeli ki a kezelőt, aki a községben rendszerint a plébános az esetleg fennálló egyháztanáccsal együtt.

Az általános kánonjog az egyházközséget, azaz a községi hívek összességét, sem mint jogiszemélyt, sem mint egyházvagyoni tulajdonost, vagy kezelőt nem ismeri.

Egyházi jogi szempontból tehát az egyházközség egyházi vagyonnak tulajdonosa nem lehet. A lelkészi javadalom vagyonát nem is kezelheti s így azt nem is képviselheti. Azonban lehet a lelkéssel együtt kezelője a templom, az alapítványok és egyéb egyházi intézmények vagyonának, mert a kánonjogban említett consilium fabricae ecclesiae helyett a püspök által behelyettesíthető az egyházközségi képviselő. Irányadó az egyházközségi szervezeti szabályzat. Ebből kell megállapítani, vajjon a püspök a templomatyai tisztelet fenntartja-e, mint az egyházközségi szervezettől független szervet, vagy annak munkakörét az egyházközség választott testületére, vagy tisztviselőire bízta.

A templomban a templom javára folyó gyűjtések fölött az egyházközség nem rendelkezik szabadon, hanem azokat köteles a templom céljaira fordítani.

Magyarországon a legtöbb egyházközségi szabályzat a községben fennálló s előbb felsorolt egyházi jogiszemélyek vagyonán kívül külön egyházközségi vagyonról is beszél, részint mint már meglévő, részint mint szerzhető vagyonról. Ilyen szabályzat által a püspök az egyházközséget egyházi jogiszemélynek tekinti s fölruhazza a birtoklás és vagyonszerzés képességével.

A magyar állami jog az általános kánonjogtól eltérőleg újabb időben elismeri az egyházközségnek, vagyis a községi hívek egyetemének a tulajdonjogát oly egyházi vagyontárgyakra is, amelyek a kánonjog szerint külön jogiszemélyek s a magyar jog szerint is tulajdonosok lehetnek. Egyes helyeken a templom is, de leginkább az iskola, iskolai vagyon s más egyházi intézmények vagyona az egyházközség nevére van telekkönyvezve a célvagyoni jelleg megjelölésével. Annál inkább elismeri az egyházközség vagyonszerző képességét. Azonban az egyházközség a magyar jog szerint is a saját vagyonát a püspöktől függőségben birtokolja és kezeli.

A magyar állami hatóságok és bíróságok előtt a püspök joghatósága alatt álló összes egyházi jogiszemélyeket vagyoni kérdésekben a püspök képviseli. Tisztán kezelési és haszonélvezeti ügyekben az egyházi javadalmat a javadalmas is jogosult képviselni. Viszont azokat a jogiszemélyeket, amelyeknek vagyonát a püspök rendelkezése folytán a lelkész és az egyházközségi képviselő kezeli, a rendes kezeléssel járó jogügyletekben a kezelőségi is képviseli.

LEPOLD ANTAL